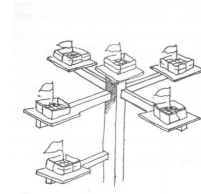

ประเภทภูมิปัญญาด้าน จาริต ประเพณี มติ ข้อห้าม ภาษาในหมู่บ้าน

ชื่อภูมิปัญญา พิธีขึ้นท้าวทั้ง 4 แบบพื้นเมือง (บ้านไหล่น่าน ตำบลไหล่น่าน)

บทนำ/ความสำคัญของภูมิปัญญา

ก่อนอื่น ที่เราจะเริ่มลงมือกระทำมั่งคะละกรรมทุกอย่างเป็นต้นว่า ปลุกบ้าน สร้างเมือง ทำมงคลขึ้นบ้านใหม่ แต่งงาน ย้ายที่อยู่ บวชพระ เปกตุ้ ซื่อสัตว์มาเลี้ยง หว่านกล้า ปลุกนา เปิดร้านเปิดงานใหม่ เหล่านี้เราก็หวังเพื่อความเป็นสิริมงคล หวังความเจริญงอกงาม เราจึงควรมืออสังวันดี หรือฤกษ์งามยามดีเสียก่อน จึงค่อยลงมือกระทำ แต่การหาซื้อหาวันนั้น เราจะมัดค้นหาให้มันตรงกันหลาย ๆ คำรานั้น ก็เป็นการยากมาก เราควรถือเอาที่ดี ๆ ที่สำคัญ ๆ เท่านั้นก็พอ เมื่อเราเชื่อหลายคำมาแล้วตลอดชีวิตนี้ เราก็จะหาวันดีฤกษ์ดีไม่ได้ ดังคำโบราณว่า “ศิษย์ต่างครู อาจารย์ต่างวัด หนังสือก้อมต่างคนต่างมี” เราควรถือเอาที่สำคัญ ๆ ถือเอาวันเศษฟ้าดีแสงที่ดี ๆ และหาได้ยามประจำวันดี ๆ เสียเท่านั้น ก็เป็นอันใช้ได้ดีแล้ว ดังจะนำมาวางไว้เป็นหลักต่อไปนี้

ความเป็นมา

ตามธรรมเนียม ถ้าจะทำมงคลกรรมทุกอย่าง จะต้องขึ้นท้าวทั้ง 4 เสียก่อน เพื่อความสวัสดิมงคลแลพิธีขึ้นท้าวทั้ง 4 นั้นเป็นพิธีกรรมที่บ้านไหล่น่าน ได้กระทำกันสืบต่อกันมา เพื่อความสวัสดิมงคลให้บังเกิดผลดีตามความเชื่อมาแต่สมัยโบราณ

กระบวนการ

ให้นำสะตวง (กระทง) 5 อัน มีเครื่องครัว 4 พร้อม มีข้อ 5 ตัว สะตวงกลาง มีฉัตร 1 ใบ พร้อมแล้วนำไปวางไว้แทนทำไว้ทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือ ของพิธีงานนั้น ๆ

“สักเคคาเมจะรูเป คิริสิคะระตะเต จันทะลิวินาเน พรหมมาถาจะโย จะตุโร กัปปาระราชา อินโท เวสุวัณณะราชาอะริยะสวาระกะ จะปลุกะเรยุยะ สัมมาทิฏฐิเย พุทธะปะสันนะวะธัมมะปะสันนะวะ สังฆะปะสันนะวะ อินโท ถานะโต ยาวะปรัมปะระ อิมัสมิงสุ จักกะวารา สุทวะตา ยัมมุณีวะจะนัง สาธะโวโนสุนันตุ” ว่า 3 ที

แล้วว่า “สุณินตุ โภณโต เทวะสังฆาโย อูราพญาเทวะดาเจ้าจู้ตัน คือ พญาชะตะระละ ดนอยู่รักษาหนวันออกก็ดี พญาวิรุพะระ ดนอยู่รักษาหนในก็ดี พญาวิรุปักกะ ดนอยู่ที่สะวันตกก็ดี พญาภูเวระ ดนอยู่หนเหนือก็ดี พญาอินตาเจ้าฟ้า ต้นเป็นเจ้าเป็นใหญ่แก่เทวดา สองสวรรค์ขึ้นฟ้ามีท้าวตั้ง 4 เป็นต้น เป็นประธานปายต่ำได้มี ท้าววารุณะ และนางธรมิเป็นที่สุด บัดนี้ผู้ข้าทั้งหลายได้ป่าเป็ง กระต่าบุญจำศีล ก็นันต่านมามากน้อยได้ใดก็ดี ผู้ข้าทั้งหลายขอถวายส่วนบุญผู้นี้ต่อม

แถม ยังสมปานเจ้าทั้งหลาย ตนประเสริฐ จุ่งจักมาอนุโมทนายินดี เชิงผู้ข้าทั้งหลาย แล้วขอเจ้ากูจู้ตน ๆ จุ่งจักมาปกป้องรักษา ยังพ่อแม่ลูกเต้าหลานเหลน ทาสีทาสา ช้างม้าข้าคนจัวควาย เป็ดไก่หมูหมา ของเลี้ยงแห่งข้าทั้งหลาย จุ่งหื้อพ้นจากกังวลอันตรายทั้งหลายต่าง ๆ จุ่งหื้อระวังภัยกลับหาย แก่ผู้ข้าจู้คนจู้ตนจู้ตัวสัตว์ มีพญาเวสสุวรรณ และนายหนังสือจู้ตนอันจัดโทษจัดคุณ จัดบุญจัดบาปต้นเลียบโลกทั้งมวล ผู้ข้าขอหลีกพีกเว้นจากเขตบ้านแดนเมืองแห่งผู้ข้าทั้งหลาย แล้วขอหื้อผู้ข้าทั้งหลาย จุ่งประกอบด้วยสับปะระ สวัสดิ์ ขอย่าหื้อได้เจ็บไหม้ได้หนาว ขอหื้อพ้นจากภัยะตั้งมวล ขอหื้อผู้ข้าทั้งหลาย ประกอบด้วยเข้าของ เงินคำ ช้างม้า จัวควาย แก้วแหวน ข้าวเปลือก ข้าวสาร ทาสีทาสาพร้อมบวระมวลตามกำมก คำปรารธนา จู๋เยื้องจู้ประการนั้นเตียงแต่ดีหลีเตอะ”

แล้วในโอกาสหนวันออกว่า “ปรีมสังมิง ทิสภาเคกาเยม้งรักขันตุ อะหัง วันทามิสัพพะทา ยันตั้งสันตัง ปะตังอะภิสวาหาย” 3 ที

แล้วโอกาสทศไคว่า “ทักษิมสังมิง ทิสภาเคกาเยม้งรักขันตุ อะหังวันทามิสัพพะทา ยันตั้ง สันตัง ปะตัง อะภิสวาหาย” 3 ที

แล้วโอกาสทศวันตกว่า “ปัจฉิมสังมิง ทิสภาเคกาเยม้งรักขันตุ อะหังวันทามิสัพพะทา ยันตั้งสันตัง ปะตัง อะภิสวาหาย” 3 ที

แล้วโอกาสหนเหนือว่า “อุตตะระสังมิง ทิสภาเคกาเยม้งรักขันตุ อะหัง วันทามิสัพพะทายันตั้ง สันตัง ปะตัง อะภิสวาหาย” 3 ที

แล้วโอกาสแห่งหน้าขึ้นตั้งบนว่า “อุปรีมสังมิง ทิสภาเคกาเยม้งรักขันตุ อะหัง วันทามิสัพพะทายันตั้งสันตัง อะภิสวาหาย” 3 ที

จบขึ้นท้าวทั้ง 4 เพียงเท่านี้แลฯ

แหล่งข้อมูล

นายปลั่ง นवलแปง อายุ 55 ปี

บ้านเลขที่ 9 หมู่ 8 บ้านไหล่น่าน ตำบลไหล่น่าน อำเภอเวียงสา จังหวัดน่าน